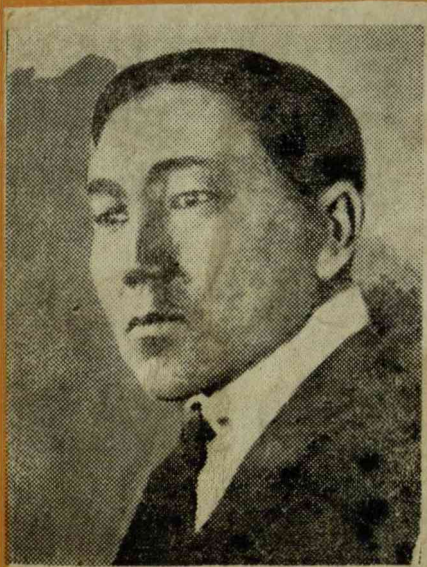

Василий КОБЯКОВ

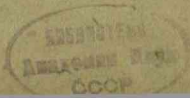
345544

345 544

Хакасская областная
БИБЛИОТЕКА

ХЫЗЫЛЧАРДАҒЫ КНИГА
ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ
ХАКАСИЯДАҒЫ ПОЛІГІ
АБАКАН — 1969

ВАСИЛИЙ КОБЯКОВ

В. А. КОБЯКОВ

Кобяков Василий Андреевич
Шира районындагы Оспа аалда
1906 чылда төрөөн.

1929 чылда Кобяковты Хы-
зылчарзар Совпартшколада үг-
ренерге ысханнар. Аның соо-
наң ол издательствода, нацио-
нальной театрда тоғынглаан.

Ол тустардох В. А. Кобяков
стихтар пазып пастаан.

1933 чылда КПСС-тың обко-
мы аны хакас книгагарын сы-
гарчаң издательствоның устаф-
чызы поларға Новосибирсксер
ызыбысхан.

1934 чылда ол «Айдо» тіп
чоох, 1935 чылда — «Хака-
сия ырлапча» тіп стихтар
сборнигін сыгарча. 1936 чыл-
да партизан Н. Райковтың
гражданскай чаада араласха-
нынаңар улуғ очерк пас сал-
ган.

Василий Андреевич Кобяков
совет хакас литературазының
төстөгүлөрүнүн пірсі полча.

Ол 1937 чылда үрөөн.

ЛЕНИННЕҘЕР

(Хакас ыры)

Ах тасхыл чох полған полза,
Ағын суғ хайдаң килерчік;
Арғыс Ленин чох полған полза,
Арғыстас хайдаң пүдерчік.

Көк тасхыл чох полған полза,
Көглем суғ хайдаң килерчік;
Күлүк Ленин чох полған полза,
Колхозтар хайдаң пүдерчік.

Ах пулутты азыра парчаң
Азыр ханаттығ аэроплан;
Аар пазығны аңдарарына
Арғыс Ленин ағылған.

Көк пулутты азыра парчаң
Күстіг ханаттығ аэроплан;
Күс пазығны аңдарарына
Күлүк Ленин үгреткен.

Арғал чонны аарлығ хоныхха
Алдаң партия пастапча;
Аарлығ Ильичтің илбек кирегі,
Алғып, чонда тарапча.

1932 ч.

КОМСОМОЛЛАР-ОЛҒАННАР

Ыр хозымы.

Хости пазып, тиңе чөріп,
Комсомоллар-олғаннар!
Коммунисттер тоғызына *2 хати*
Күс хозарға тимдебіс.

Чаалап алған Совет үчүн
Чаалардаң чалтанмаспыс.
Чалчы күзін пасчаңнардаң
Чалтанмаспыс күресте.

Ыр хозымы.

Тимір молат мылтиибысты
Тиліг холға тударбыс.
Тиксі чирнің пайларынаң
Тизіп төдір чөрбеспіс.

Ыр хозымы.

Чаалазарға хынминчабыс,
Чааға төөле тимдебіс.
Ханға тоспас ыырчыларны
Хара чирге порирбыс.

Ыр хозымы.

1932 ч. Хызылчар С. Р. С.

ТОРКА-ЧАЛҒЫС КЕМ ПОЛҒАН?

Тыттығ хырның чазылары
Тірілбинең тірілче,
Таарып салған чирнің паары
Талай чілі көрінче.

Хан үлгүзі турған туста,
Халсарығ да от өсчең,
Халых чөрбес ол чазыда
Харсахтығлар чол салчаң.

Тыттығ хырның чазызында,
Тарап, оттап, мал чөрчең;
Тооп, халтырап, мал хыринда
Торка-чалғыс пас чөрчең.

Хас тигір порастанып,
Харлығ пурғун ойлачаң;
Хадарчының, харны астап,
Харах чазы ах чөрчең.

Хырна теері тонычағы
Хысхы соохты тутпачаң.
Халын маллығ пай Харолдаң
Хынығ чоохтар испечең.

Хызыл Октябрь, чиде түзіп,
Хыя тастаан пазығны;
Хыстырғаннар пірігібізіп,
Хыра сапхан ыырчыны.

Чаа, таластар тохталғанда,
Чох-чоос үлгү турғысхан,
Чатхы саннығ чалбах чазы
Чалчыларни пол парған.

Нүўлеп-саалап тимір хара ат
Күбүр чирні талабысхан;
Нүлүк хара ат чөрген чирде
Күрең пуғдай көп пысхан.

Мал хадарчаң Торка-чалғыс
Мында устап-пастапча;
Маңат хынып ол тоғысты
Марғызахтығ апарча.

Чітіг аның харахтары
Читпес нимее чит чөрче;
Чағыл чөрген ыырчылардаң
Чарадии чох күресче.

1932 ч.

ПИОНЕРЛЕР

Пістің чазыбыс кішіг дее полза,
Позыбыс хынып сөлепчебіс,
Прай кўреске тимде поларға
Прай кўзібіс тиңе саларбыс.

Комсомол піске чол пўдір салған,
Кішіг, Октябрь олғаннарына,
Комсомолбынаң тиңе турарбыс,
Көгліг парарбыс Октябрь үчүн.

Кішіг поэзыбыс, ойнап таа чөріп,
Киректіг нимее үгренедірбіс,
Кемнің дее полза алнында турып,
Киректіг сөсті сөлеп пирербіс.

Октябрь айның көгліг кўнінде
Саңай халыхнаң піріге сығарбыс.
Сиргек комсомол харындаспынаң
Соона халбин хада пастырызарбыс.

Абакан, 1932 ч.

КӨК ОДЫЧАХ

Көл хазында пүгічекте
Көк одыцах өс парған,
Тимір сапхы тимнеп алып,
Тиңни турып сапхабыс.

Ағбах пастығ одыцахтар
Аңдарылып түскеннер,
Ал сообыстаң наныцахтар
Арланминаң чатханнар.

Күгдүр-хағдыр хуруғ отты
Көпен иде үгебіс,
Кипти сузып сызыронаң
Кизектерге тастаабыс.

Хаңаа, соорға таарлап киліп,
Хазаабысха тартхабыс.
Көк інектер, ах інектер,
Көк от чибес, тосханнар,

Көнектерге чых толдыра
Күүлеме сүт пиргеннер.

ХАНАС ПАРТИЗАННАРЫНЫҢ ЫРЫ

Ағарып турған ах тасхыл,
Ах пулут чіли, көрін тур,
Атығып түскен хар пораан
Айның харағын тулғап тур.

Көгеріп турған көк тасхыл,
Көк пулут чіли, көрін тур,
Көдіріліп түскен күр пораан
Күннің харағын тулғап тур.

Ағаснаң иткен саналар
Алтанып мұнер ат полар.
Ағазы хойығ тайғалар
Арали хонар чир полар.

Игірлеп иткен саналар
Изерлеп мұнер ат полар.
Илбек ағастығ тайғалар
Иртісте хонар чир полар.

Арғал чабалы бандаларны
Ах тасхылдағылар, тидірлер.
Ах Уұс пазына сығып, олары
Анда хыстапча, тидірлер.

Хартыға чіп тоспас Соловьевты
«Ханым» тасхылда, тидірлер.
Хан ісчең чонын хоғдыр парып,
Хыстап чуртапча, тидірлер.

«Ханым» тасхылның үстүне піс
Халых чонмынаң сығарбыс,
Хасхы Соловьев чонын піс
Хытығ ухпынаң тоозарбыс.

«Тигір тізінің» үстүне піс
Тирігліг чонның сығарбыс,
Тискен Соловьев чонын піс
Тимір ухпынаң тоозарбыс.

1933 ч.

ЧАЗЫДАҢАР ЫР

Изен, чазымай,
Алғым сарығ чир!
Хайдағ көөм сағаа
мин көглим?

Сағыстаң халбас
Өскен чирімзің,
Махтачаң сөсті
таппинчам.

Сині сағынзам,
Өрінібісчем,
Учух парғадағын
синзер.

Чалбах чайылған
Сіліг чазычааң,
Аарлығ кибіснең
төзелген.

Олған позымда
Мин көбөк чөргем,
Хустың табызын
көп искем.

Син часхар туста
Чазанадырзың,
Көн порчоланып,
күлініп.

Ұрде дее нимес,
Пайның малына
Хадарығ полған
одыңда.

Амды, чазы, син
Советти полдың,
Мал колхозтарни
килібісті.

Азых пирігүі
Син полчадырзың,
Алтын азың
колхозтыңоҳ.

Ырах таа чирдең
Чулаттар килче,
Наа көглер сағаа
көглезіп.

Новосибирск, 1934 ч.

МАЙНЫҢ ПАСТАҒЫ КҮНІ

Күннің харағы, сағылып сығып,
Көи чирнің үстүн чарытты.
Күүлек танмынаң сыбыри тынып,
Көгліг Майның күні читті.

Хыймырап, танға толғалып киліп,
Хызыл флагтар чайылча.
Хыри-пазы чох тўн тайға чіли,
Халых чон чөріп ығыпча.

Сабылызып турған хызыл флагтар
Сағыс-чүректі хайнатча.
Сағып тимненген Майның күнінде
Саңай чир үстү усхунча.

Төғылах чирнің тооза сарина
Төғысчы хыйғызы чайылча,
Төғысчы күзін салдачаңнарға
Түгенчі чыллар чидісче.

Новосибирск, 1934 ч.

ХАР ПОРААН

Хатыг аястың амырын
Хазыр чил тўзіп сайбады,
Халын төзелген харларын
Хар пораан идіп пулғады.

Көгілбей тигір төзінде
Күннің харағын көлетче,
Көлем чирлернің істінде
Көмек тағларны үглетче.

Хырның пөзиинче көмектер
Хыралыг чирге тасталзын,
Хызыл талайли пуғдайлар,
Хырада турып, чайхалзын.

Чалтыңнап аххан харның суун
Чалбах хырада чаяаңар,
Чахсы тимненіп хыразар
Часхы тоғысха/сығаңар!

Новосибирск, 1934 ч.

ЧАЙҒЫЗЫ ЧИТЧЕ

Алтон салаалар
азырайбинаң,
Арбах харағайлар
өсче.

Азырли хойығ
анахтарынаң,
Айдас күн чариин
көлетче.

Көк чібек кипнең
тонан салабас,
Күдүр харағайлар
өсче.

Көп азырларын
ағбайтыбызабас,
Күннің чарығын
көлетче.

Чайғы күн ікі
чарным пызырып,
Чылиина сыдап
пөлбадым.

Чағын ағастың
төзіне парып,
Чалбах көлеткее
чазындым.

Чалахай тынып,
таныах тартып,
Чапсых сөрөннең
сибады.

Чайғы күнге
өрінген чіли,
Чалбах пүрлері
сарнасты.

Көлбейіп өскен
оттың тамыры.
Көк чібек полып
төзелче.

Күрлейіп чатхан
пу чирнің паары
Күр чорғаннаң
сөргенче.

Чалтыңнап өскен
чахый порчолар.
Чазағлығ хыстар
осхастар.

Чарых хоосталызып,
мондылыс турлар;

Чайбаңназып,
күлін турлар.

Чичек пәрчолыг
чазы оттары

Читіре хойыг
өсчелер.

Чайгы тоғыстың
бригадалары,

Сапхы, машина
тимнеңер.

Хаарылып, хурып,
харға кіргенче,

Хазааға чыылып
чатсыннар.

Харлыг хысхыда
колхоз малына

Хайраллыг азых
ползыннар.

Хакасская областная
БИБЛИОТЕКА

НАМАТ АҒА

Ағастығ хырның олиинда
Арғыстас малы тарап чөр;
Ағарған пазы чалтырап,
Ағам Намат мал хадар чөр.

Алтанып чөрген тораадын
Ах өлең отха позытты;
Аяс тигірнің алтында
Асталдырбинаң көг салды:

— Алтон азырлығ ағын суғ
Ах тасхылдаң килді ни;
Ахчадаң аарлығ чиит тузым
Ачын пайларда иртті ни.

Иліг азырлығ ағын суғ
Илбек тасхылдаң инді ни;
Истең дее аарлығ чиит тузым
Ирлік-ханнарда иртті ни.

Тағдаң ахчатхан харның суу
Тадии чох полчаң ізерге;
Таргынах кўннi көрерi
Талыстығ полчаң чўрекке.

Хырдан ахчатхан харның суу
Хыныс чох полчаң ізерге;
Хызалаң кўннi кўрерi
Хыныстығ полчаң чўрекке.

Сайлығда сайлығ пу чолның
Сайын арали суғ ахты;
Совет ўлгўзi турғали,
Сағыс-пiлiзiм хозылды.

Хумнығда хумнығ пу чолның
Хумын арали суғ ахты;
Хызыл Октябрь читнели,
Хыныстығ кўнiм чарыды.

Ах чазының порчолары
Ахсах таа хойны ойлатча;
Аарлығ чуртазым колхозта
Апсах позымны кўўктiрче.

Нўк чазының порчолары
Нўдiрткен хойны ойлатча;
Нўгліг чуртазым колхозта
Кири позымны кўўктiрче.

Чарых хоныхха читкенде,
Чатпас таа осхас пу позым;
Нўгліг хоныхха читкенде,
Љбес тее осхас пу позым.

Азыр мўўстіг пу малларны
Аңның ахсына пирбеспін;
Аарлығ чуртым — колхозым
Аллығ сабланзын пу чирде.

Игір мўўстіг пу малларны
Иттің тізіне пирбеспін;
Истіг чуртым — пу колхозым
Илбек сабланзын пу чирде.

Новосибирск, 1935 ч.

ТАСХАЧАХ

Басня

Тасхачах хысхы хараада
Сооха тоопча,
Тал ағас пазында
Тарбайыбысхан одырча.
Тумзиин ол идер-тудар чир таппин,
Тухрай киліп, ханат алтына сухса даа,
Чылыбинча.

Соохха тооп, сыдап полбаанда,
Чоохтанып, чобалып ол пастады:
«Адыр, таңда таң чарызох,
Ағастың арбахтиин таллап тапсамох,
Маңат арах чылығ уя
Чазап албаанда чарабас.

Мындағ иреені көріп,
Піди чуртап полбас,
Саасхан уязына кіріп
Солынарчухсың,
Саасханнар, сайразып, чыыл килзелер,
Оларға сохтырчазың.

Татай... Халах, чуу!.. Чох, полар амды,
Халтырап сыдап полбас.
Таңдох хайди даа уя чазирға».

Көгер киліп таң чараанда,
Көстел киліп күн сыхханда,
Улуғ харахтығ тасхаҗах чылып парған.
Уя чазирын пазох ундуп салған.

Тасхаҗах осхас ундаачы кизилер
Табыларчых пістің дее арабыста, нанчылар.

1937 ч.

ХУЗЫҘАХ

Сыбдыр-сабдыр хузыҗах
Сырып пазында хонадыр;
Ханадағын чазабас,
Хаал пазында хонадыр.

Хысхы читсе, хузыҗах
Хызалаң чирге солынча;
Часхы читсе, брініп,
Чазы чирге учухча.

АҢҰЫ ХАРОЛ

Ай хара адына алтанып,
Аңнап тайғазар ол парған;
Аңнығ тайғаа чидіп алып,
Адын кўзедіп ол хонған.

Аңның чабалы чоон аба
Ағас арали сых килген;
Ағас салаазын хычырада
Азахнаң типсеп килиген.

Хынығып узир уйғу даа
Хырых пасха толап парған.
Харол атығчы ол туста
Хырлығ мылтиина чапсынған.

Чарын аразы сыстаанча,
Чаза парбазын тіп кўстеен;
Чағыннап килген абазар
Чалыннығ ухты позытхан.

Тайғаның істі таңырап,
Тағның яңызы чайылған;
Тарғынах тыннаң ахыңнап,
Тағның абазы аңдарылған.

Атыгчы Харол атханда,
Аның ух чаза парбачаң;
Абаа даа полза теңенде,
Андархызы сурылбачаң,

Атар таң атып чараанда,
Арыг кўн хараа сыхханда,
Атхан абазын сойарга
Аңчы Харол андар парды.

«Чазынарга даа маңнанмады,
Чахсы теңенде» — тіп парча.
Чағдада ниліп, көр турза,
Чабас хара ады пу чатча.

ЧИҢІС

(Колхоных чииттерінің ыры)

Чары пөзік чулаттарны
Чардаң сыхпас тічеңнер;
Чазы кічіг чиит улусты
Чалдаң сыхпас тічеңнер.

Хыри пөзік чулаттарны
Хырдаң сыхпас тічеңнер;
Хысха частыг чиит улусты
Хулдаң сыхпас тічеңнер.

Чардаң сығып чул-чулаттар
Чазыларға чайылчалар;
Чалдаң сығып чиит улустар
Чарых хоных пастапчалар.

Хырдаң сығып чул-чулаттар
Хыраларға чайылчалар;
Хулдаң сығып чиит улустар
Хыныг хоных апарчалар.

Арбас-турбас тими́р аттар
Ах чазыда кістесчелер;
Артых чөптіг чиит улустар
Арғыстас тіп киптепчелер.

Көк от чібес тимір аттар
Көк чазыда кістесчелер;
Көгліг, чөптіг чиит улустар
Колхозтарны көдірчелер.

Чарых үннең көглеңер,
Чалым хая күүлеп турзын;
Чарыспахти істенеңер
Чабал ыырчы сайбал турзын.

Хынығ үннең сарназаңар,
Хызыл хая күүлеп турзын;
Хынып киліп тоғынаңар,
Халған ыырчы хызырылзын.

АТТАР ЧАРЫЗЫ

Кӱрдек се, кӱрдек,
килген арғызым,
Кӱбӱк тее сiлiг
аттар парирлар.

Тимiр халыпха
тиңнеп урғандағ,
Тиң пiр пӱдiстiг
маллар полтырлар.

Тағның кииктерi
тың сiлiг аңнар,
Тайлыхпин, чапчаң
ойлазадырлар.

Танаазы чiтiг
пу сiлiг маллар
Тағның киигiнең
пiр дее халбастар.

Маннап ӱскiрген
чӱгӱрiк маллар,
Маңат артығын
пiлерiнеңер,

Марғыс чарысха
килділер олар.

Ала күркүлер
учуххан чіли,
Азағы чүгүрік
аттар килирлер.

Азах күзінең
алнын пылаза,
Айланыс чолны
типсеп килирлер.

Хатығ туйғахтар
хази тепкенде,
Хара тобырах
толазып одыр.

Чилге саптырып
чилін сығырызып,
Чібек хузурухтар
чайылызып одыр.

Халых колхозтар
хайраллап, маннап,
Ханнығ малларны
көптелдірчелер.

Хакасияның
пис чыл пайрамын
Халын чидігліг
ам иртірчелер.

Көрерге сіліг
Әкер хулуннар,
Көрбечік опып,
чудабазыннар.

Көп малнын, ээзі
совхоз-колхозтар,
Көгізіп, малны
маннап тудыңар.

БАЙКАЛ КӨЛ

Көктер тигірге көріндес полып,
Көгер турчазың, Байкал көл,
Күннің хараана чада сусталып,
Күмүске төйзің, чарых көл.
Көдіре пөзік синің тағларың
Күўлес турчалар, тан сапса,
Көрерге сіліг синің хырларың
Көбіктелчелер салғахха.
Ханалар осхас, пөзік сыннарың
Халын тайғанаң чабылтыр;
Хазып тобырған хая-тағларың
Хайхатпастағ даа полбиндыр.
Хая-тағларның хырых өткізін
Хара паровоз өтіпче,
Халын тайғалығ пирік сыннарға
Хыйғызын чайып, чүгүрче.
Ханның тузында халых албатха
Каторга мында полтыр ноо;
Хазах пиктерге сүріг ызығда
Халых чобатхан чир пу ноо.
Улуғ Байкалны хаста субада
Улуғ паровоз ойлапча,
Узада парған аның чолынча
Узубин-чатпин хоолапча.

1935 ч.

ХЫСХЫ ХАРАА

Чағбынаң урған чарытхым
Чарланып кۆйді алнымда;
Чалбах харааны тобырдым,
Чадын килбеді поэма.

Ұспінең урған чарытхым
Ұгдеңнеп кۆйді алнымда;
Узун харааны тобырдым,
Уйғум килбеді поэма.

Ағаснаң иткен ручкам
Азыр холымда ойналзын;
Ала-чохырли пасханым
Арға чоннары хығырзын.

Иптiг идiлген ручкам
Игiр холымда ойналзын,
Игiр-чохырли пасханым
Истенiп халых хығырзын.

1935 ч.

ТАПТЫРҒАС

	Стр.
Лениннеер	3
Комсомоллар-олғаннар	4
Торка-чалғыс кем полған?	5
Пионерлер	7
Көк одычах	8
Хакас партизаннарның ыры	9
Чазыдаңар ыр	11
Майның пастағы күні	13
Хар пораан	14
Чайғызы читче	15
Камат аға	18
Тасхачах (Басня)	21
Хузычах	22
Аңчы Харол	23
Чиңіс (колхоных чииттерінің ыры)	25
Аттар чарызы	27
Байкал көл	30
Хысхы хараа	31

Кобяков Василий Андреевич
ИЗБРАННЫЕ СТИХИ
(«Библиотечка хакасской поэзии»)

Редактор-составитель М. Н. Чебодаев
Худ. редактор В. А. Тодыков.
Тех. редактор А. А. Самрина.
Корректор М. Е. Шоева.

Сдано в набор 16/I-69 г. Подписано к печати 20/III-69 г. Формат 60×84¹/₃₂. Печ. л. 1. (0,93).
Уч-изд. л. 0,87. Тираж 2000 экз. Заказ 241.
Цена 12 коп. АЧ00372.

Хакасское отделение
Красноярского книжного издательства,
г. Абакан, пр. Ленина, 84.
Хакасская областная типография,
г. Абакан, Хакасская, 56.

20 коп.

664425

Х А Н А С
КӨГЛЕРІНІҢ
ЧЫЫНДЫЗЫ